

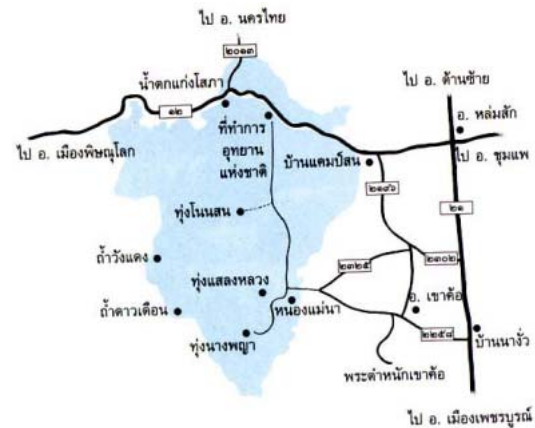
แมงกะพรุนน้ำจืดแห่งลำน้ำเข็ก

สมบูรณ์ คำเตจา

เข้าสู่ฤดูร้อน แมงกะพรุนน้ำจืด ได้ปรากฏตัวขึ้นอีกครั้ง กลางลำน้ำเข็กในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง มันเป็นเหมือนสิ่งตอบแทนเล็กๆ ที่ธรรมชาติได้มอบให้แก่พวกเราบ้านที่ได้ช่วยกันรักษาป่าไม้ และแหล่งน้ำ เมื่อมีนักท่องเที่ยวเข้ามาดูแมงกะพรุนน้ำจืดอย่างต่อเนื่องทุกปี

แมงกะพรุนน้ำจืดตัวไม่มีกระดูกสันหลังกลุ่มเดียวกับ ดอกไม้ทะเล และปะการัง ซึ่งพบได้เพียงไม่กี่แห่งของประเทศไทย อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงเป็นหนึ่งที่มีรายงานการพบแมงกะพรุนน้ำจืดเป็นประจำ ในช่วงเดือนมีนาคมถึงเมษายนของทุกๆ ปี จากข้อมูลของเจ้าหน้าที่ของอุทยานฯ และชาวบ้านหนองแม่นา ทำให้ทราบว่า สามารถพบแมงกะพรุนน้ำจืดในลำน้ำเข็กบริเวณที่น้ำค่อนข้างนิ่ง และสะอาด เช่น แก่งน้ำเย็น แก่งบางระจัน และแก่งสอง เป็นต้น

แมงกะพรุนน้ำจืดเป็นสัตว์ที่มีรูปร่างสองแบบ คือ แบบเมดูซา (Medusa) มีลักษณะคล้ายร่ม หรือ ระฆังคว่ำ ดำรงชีวิตโดยการล่องลอยไปตามกระแสน้ำ และ แบบโพลิป (Polyp) ซึ่งมีลักษณะเป็นทรงกระบอก รูปร่างแบบนี้จะมีเท้าที่สามารถยึดเกาะกับวัสดุได้ต่อน้ำได้ โดยปกติแมงกะพรุนจะมีรูปร่างเป็นแบบเมดูซาเมื่อมีสภาพแวดล้อมเหมาะสมต่อการสืบพันธุ์แบบอาศัยเพศ เช่น อุณหภูมิเหมาะสม กระแสน้ำไม่แรง น้ำใส และสะอาด ซึ่งจะพบ

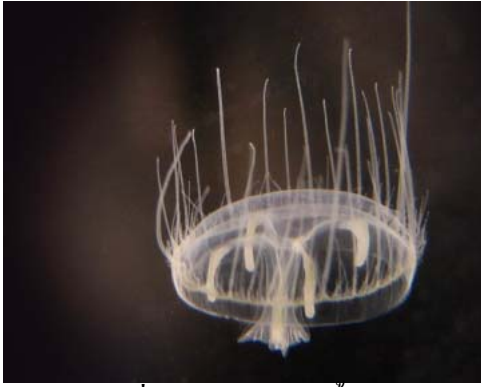
รูปที่ 1 แสดงที่ตั้งอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง
ที่มา : อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวง

Craspedacusta sowerbii Lankester, 1880

คือชื่อวิทยาศาสตร์ของแมงกะพรุนน้ำจืดชนิดนี้

และมีการจัดลำดับอนุกรมวิธาน ดังนี้

Kingdom	Animalia
Phylum	Cnidaria
Class	Hydrozoa
Order	Limnomedusae
Family	Olindiidae
Genus	<i>Craspedacusta</i>
Lankester, 1880	

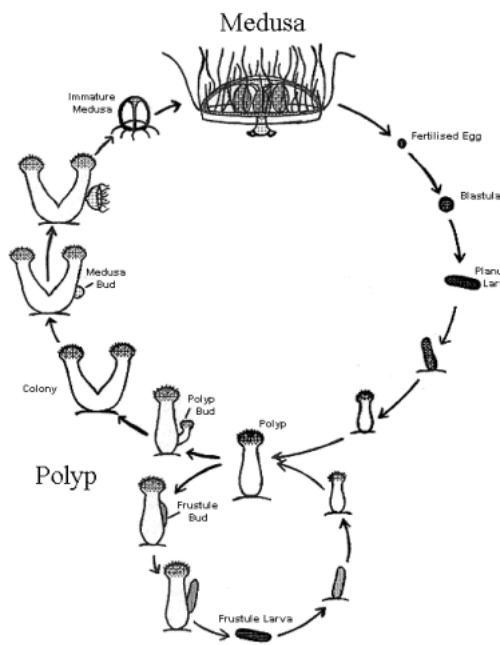

รูปที่ 2 แมงกะพรุนน้ำจืด

(Craspedacusta sowerbii Lankester, 1880)

ที่มา : สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

แมงกะพรุนน้ำจืดได้เพียงบางช่วงของปีเท่านั้น แต่ช่วงที่ไม่พบแมงกะพรุนนั้นเป็นเพราะว่า แมงกะพรุนน้ำจืดมีรูปร่างเป็นโพลิป ซึ่งไม่เห็นด้วยตาเปล่า แต่ในช่วงที่เป็นโพลิป แมงกะพรุนก็สามารถสืบพันธุ์ได้เช่นกัน โดยวิธีแตกหน่อ ดังรูป

รูปที่ 3 แสดงวงจรชีวิตของแมงกะพรุนน้ำจืด

ที่มา: <http://nsm1.nsm.iup.edu/tpeward/history.htm>

จากจุดเริ่มต้นของการพบแมงกะพรุนน้ำจืดโดยชาวบ้านกลุ่มเล็กๆ วันนี้แมงกะพรุนน้ำจืดได้กลายเป็นสัญลักษณ์ของลำน้ำเข็ก และดึงดูดผู้คนจากทุกสารทิศมุ่งหน้ามาที่นี่ ซึ่งทุกคนต่างก็มีจุดมุ่งหมายเดียวกัน คือ เพื่อตามหาแมงกะพรุนน้ำจืด และสัมผัสความงดงามของลำน้ำเข็ก

วันนี้ “กลุ่มชุมชนคนรักเข็กป่า” ได้ถูกก่อตั้งขึ้นจากชาวบ้านผู้มีใจรักลำน้ำเข็ก เพื่อบริการท่องเที่ยวเชิงนิเวศหลายรูปแบบ อาทิ การเดินป่าศึกษาธรรมชาติ การพักผ่อนในป่า การพายเรือล่องลำน้ำเข็ก การดูผีเสื้อ การดูนก โดยเฉพาะการพายเรือดูแมงกะพรุน อันเป็นกิจกรรมหลักที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากมาที่นี่ กิจกรรมเหล่านี้ประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี จากจำนวนนักท่องเที่ยวที่เพิ่มขึ้น และสภาพป่าที่ยังคงความสมบูรณ์ของระบบนิเวศอยู่ ภาพของหอยก้นดัดแมลงปอ และผีเสื้อนานาชนิด ยังสามารถพบได้ตลอดลำน้ำเข็ก สร้างความประทับใจ รอยยิ้ม และเสียงหัวเราะแก่ผู้มาเยือนทุกคน

การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการรักษาธรรมชาติที่ดีที่สุดก็คือการให้ชาวบ้านผู้มีชีวิตที่ผูกพันกับท้องถิ่น เข้ามามีบทบาทในการอนุรักษ์ และต้องได้รับการสนับสนุนที่ดีจากภาครัฐ กลุ่มชุมชนคนรักเข็กป่า เป็นตัวอย่างที่ดีของกลุ่มชาวบ้านที่รวมกลุ่มกันช่วยดูแลรักษาลำน้ำเข็ก อันเป็นสายน้ำที่เขารักและมีความผูกพันมาช้านาน รายได้จากการท่องเที่ยวเป็นเพียงค่าตอบแทนเล็กๆ สำหรับชาวบ้าน แต่ผลประโยชน์จากการร่วมมือร่วมใจที่มีคุณค่ามากที่สุดที่ธรรมชาติได้มอบให้แก่พวกเขา ก็คือ การมีลำน้ำที่ใสสะอาด มีผืนป่าที่อุดมสมบูรณ์ ซึ่งชาวบ้าน

สามารถใช้ประโยชน์จากสิ่งเหล่านี้ได้ โดยไม่มีวันหมด

แม้วันนี้ป่ารอบๆ อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงจะถูกทำลายลงไปมาก แต่ภายในเขตอุทยานฯ ก็ยังมีผืนป่าที่มีความอุดมสมบูรณ์อยู่ และแมงกะพรุนน้ำจืดก็เป็นทั้งตัวกระตุ้นจิตสำนึกแห่งความรักธรรมชาติที่มีอยู่ในชาวบ้านทุกคนให้ตื่นขึ้น และตัวกลางที่ช่วยประสานความร่วมมือระหว่างชาวบ้านและภาครัฐ หากที่นี้ไม่มีแมงกะพรุนน้ำจืด การรักษาป่าผืนนี้ก็อาจจะทำได้ยากยิ่งขึ้น ซึ่งไม่น่าเชื่อว่าสัตว์ตัวเล็กๆ ที่ออกมาให้เห็นเพียงช่วงเวลาสั้นๆ ในแต่ละปี จะมีอิทธิพลต่อชาวบ้านและป่าในเขตอุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงได้มากเช่นนี้

รูปที่ 4 แก่งน้ำเย็นจุดหนึ่งที่พบแมงกะพรุนน้ำจืด

รูปที่ 5 ความงามตามธรรมชาติคือเสน่ห์ของลำน้ำแจ็ก

รูปที่ 6 หอยตุ๊ดตู่

รูปที่ 7 ผีเสื้อจระก้า (*Ueploea* sp.)

รูปที่ 8 บรรยากาศของการล่องลำน้ำแจ็ก

ขอขอบคุณ

กลุ่มชุมชนคนรักป่าและเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติทุ่งแสลงหลวงที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับแมงกะพรุนน้ำจืด

เอกสารอ้างอิง

บพิธ และนันทพร จารุพันธุ์. 2540. สัตววิทยา.

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์. พิมพ์ครั้งที่ 2.

หน้า 81 – 82.

http://www.vijai.org/article/show_topic.asp/Topicid=402